

บทความออนไลน์

ฝ่าวิกฤติซ้อนวิกฤติ กับธุรกิจสิ่งพิมพ์

“วิกฤติไม่ได้มาครั้งเดียว แต่มาอย่างสม่ำเสมอ เราต้องเรียนรู้ที่จะอยู่กับวิกฤติแล้วหาทางพลิกให้เป็นโอกาส”

เป็นที่ทราบดีว่า ก่อนหน้านี้สิ่งพิมพ์ได้รับผลกระทบจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทำให้ผู้อ่านมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป หนังสือเล่มดูจะลดความสำคัญลงเพราะถูกแทนที่ด้วยสมาร์ตโฟน แท็บเล็ต ส่งผลให้นิตยสาร หนังสือพิมพ์ หรือสำนักพิมพ์ ทอยยปิดตัวลงไปเรื่อย ๆ

และในวิกฤตการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด19 สิ่งพิมพ์ก็เป็นอีกหนึ่งธุรกิจที่ได้รับผลกระทบอย่างมาก ในภาวะที่สิ่งพิมพ์ต้องพบกับวิกฤติซ้อนวิกฤติ ธุรกิจนี้จะมีวิธีการปรับตัวอย่างไรเพื่อให้อยู่รอดต่อไปได้ ในงาน Re:learning for the Future 19 ความท้าทายใหม่ในโลกที่(ไม่)เหมือนเดิม จัดโดย สถาบันอุทยานการเรียนรู้ โชนรังสี เฉลิมชัยกิจ นายกสมาคมผู้จัดพิมพ์และผู้จำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย จะบอกเล่าถึงเรื่องนี้

อุตสาหกรรมหนังสือไทยก่อนวิกฤติโควิดจะเข้ามา

ระบบอุตสาหกรรมหนังสือ เป็นระบบใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับหลายฝ่าย เริ่มต้นจากกลุ่มงานพิมพ์ เช่น ผู้จำหน่ายวัสดุการพิมพ์และกระดาษ โรงพิมพ์ กลุ่มงานก่อนพิมพ์ เช่น สำนักพิมพ์ ที่มีบรรณาธิการ นักเขียน นักแปล นักวาดภาพประกอบ กลุ่มงานจัดจำหน่าย เช่น ผู้ขนส่ง ผู้จัดจำหน่าย ร้านหนังสือ ทั้งนี้ ในช่วงกว่าสิบปีที่ผ่านมา พฤติกรรมของผู้อ่านเปลี่ยนไป เมื่อผู้อ่านเปลี่ยน ผู้ผลิต ผู้จัดจำหน่าย ความคิดเห็นภาครัฐ ก็ต้องเปลี่ยนตามไป

พฤติกรรมของผู้อ่านที่เปลี่ยนไปคือใช้เวลาอ่านหนังสือเป็นเล่มลดลง ใช้เวลากับโซเชียลมีเดียมากกว่า เพราะสนุก ได้ปฏิสัมพันธ์กับผู้คน ส่งผลต่อผู้ผลิต ทั้งนักเขียนและสำนักพิมพ์ เพราะสำนักพิมพ์ต้องอิงความต้องการในตลาดมากขึ้น จากเดิมที่ตั้งต้นความคิดจากอยากผลิตอะไรให้สังคม ต้องเปลี่ยนเป็นจะผลิตอะไรเพื่อขายได้ นักเขียนก็ต้องสร้างสรรค์งานตามที่ตลาดต้องการ ความหลากหลายของหนังสือจึงลดลง นิช มาร์เก็ต (Niche Market) ก็เกิดขึ้น

เริ่มมีหนังสือทำมือที่เขียนเอง ผลิตเอง เกิดมามากขึ้น และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไปทำให้คนสนใจเขียน สนใจอ่านผ่าน Blog สั้นมากขึ้น ระบบจัดจำหน่ายเดิมมีความซับซ้อนมากขึ้น ส่วนภาครัฐไม่ได้ให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมหนังสือเล่ม เน้นหนักที่ดิจิทัล ที่ระบบออนไลน์ ซึ่งอาจส่งผลให้ลดความสำคัญในการพัฒนาคนไทย จากเครื่องมือที่เรียกว่า “การอ่าน” ที่ลึกซึ้ง เรียกได้ว่าก่อนหน้าที่โควิดจะเข้ามา อุตสาหกรรมไทยมีการเปลี่ยนแปลงที่ต้องเตรียมรับมือมากอยู่แล้ว

กิจกรรมส่งเสริมการอ่านในสถานการณ์โควิด

ก่อนจะเกิดวิกฤติโควิด สมาคมผู้จัดพิมพ์และผู้จำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทยได้จัดเตรียมกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ทั้งงานหนังสือในกรุงเทพฯ และส่วนภูมิภาค โครงการ 1 อ่านล้านต้น โครงการชุมชนการอ่านในร้านหนังสืออิสระ ช่วงวิกฤติโควิดทำให้บรรยากาศพบปะพูดคุยกันในงานหนังสือหายไป ห้องสมุดไม่มีหนังสือใหม่เข้ามา ห้างสรรพสินค้าปิด ร้านหนังสือในห้างก็ต้องปิดตาม ทางสมาคมผู้จัดพิมพ์ฯ รู้ว่าเราต้องใช้ช่องทางออนไลน์เป็นตัวช่วย เปลี่ยนจากการจัดอีเวนต์เป็น Online Book Fair และพัฒนาให้เป็น Online Book Market ที่ยั่งยืน งานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ครั้งที่ 48 ที่ผ่านมา สมาคมได้ปรับรูปแบบการจัดงานให้เป็นระบบออนไลน์บนแพลตฟอร์ม www.ThaiBookFair.com มีภาคีสำคัญคือ LNWshop.com และสมาคมโปรแกรมเมอร์ไทยมาช่วยทำให้แพลตฟอร์มขึ้นระบบได้อย่างรวดเร็วและน่าสนใจ มีร้านหนังสือและสำนักพิมพ์เข้าร่วมเกือบ 200 แห่ง สิ่งที่พบจากการจัดงานครั้งนี้คือ มีคนสนใจเข้าร่วมงานกว่า 650,000 คน และมีคนอีกจำนวนมากที่เดิมไม่สามารถมา

งานหนังสือได้เพราะอยู่ต่างจังหวัด แต่ระบบออนไลน์ทำให้เขาสามารถมาร่วมงานในครั้งนี้ได้

หนังสือออนไลน์จะกลายเป็น New Normal

สมาคมผู้จัดพิมพ์และผู้จำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทยยังเชื่อว่าเสน่ห์ของงานหนังสือคือการได้พบปะกัน ได้คุย ได้อ่าน ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แต่ระบบออนไลน์ก็ยังคงเป็นสิ่งที่ตอบโจทย์ในสังคมยุคปัจจุบันได้ดี เพราะฉะนั้นควรมีการเชื่อมทั้งสองอย่างมาไว้ด้วยกัน ในการจัดอีเวนต์ที่ผ่านมาเราได้ใช้ระบบออนไลน์ควบคู่กับกิจกรรมหลายอย่างอยู่แล้ว เช่น การถ่ายทอดกิจกรรมเวทีเปิดตัวหนังสือในงาน ส่วน www.ThaiBookFair.com ได้ยกทั้งกิจกรรมเวที นิทรรศการขึ้นบนแพลตฟอร์มทั้งหมด หลังจากจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ครั้งที่ 48 เป็นออนไลน์ทั้งหมดแล้ว หลังจากนั้นแพลตฟอร์มนี้จะ เป็น Online Book Market ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เปิดให้บริการทุกวัน 24 ชั่วโมง และทุกเดือนจัด Mini Book Fair พร้อมกิจกรรมพิเศษ และสิ่งสำคัญที่ธุรกิจสิ่งพิมพ์ ต้องใส่ใจ ไม่ใช่แค่การมีเนื้อหาอยู่ในหนังสือ หรือการนำหนังสือเข้ามาไว้ในระบบออนไลน์ แต่ต้องใส่ใจตั้งแต่ต้นน้ำ จนถึงปลายน้ำ ทั้งนักเขียน นักวาดภาพประกอบ คนผลิตกระดาษ โรงพิมพ์ สำนักพิมพ์ คนจัดจำหน่าย ร้านหนังสือ คนทำเว็บไซต์ ต้องพูดคุยกันแล้วว่าจะมาบูรณาการร่วมกันเพื่อกำหนดอุตสาหกรรมหนังสือในวันข้างหน้า

ว่าให้เป็นอย่างไร

อุตสาหกรรมหนังสือไทยช่วงผ่อนคลายมาตรการ

เมื่อรัฐบาลผ่อนคลายมาตรการช่วงโควิด สมาคมผู้จัดพิมพ์และผู้จำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทยตั้งใจให้คนไทยเห็นความสำคัญของการอ่าน โดยการสร้างชุมชนรักการอ่านให้กว้างขวางขึ้น ทำให้ภาครัฐเห็นความสำคัญของการอ่าน ผลักดันให้ผู้ผลิตทั้งสำนักพิมพ์ นักเขียน สร้างผลงานใหม่ๆ ที่ท้าทายความต้องการของตลาด และพัฒนาศักยภาพทางการคิดและการวิเคราะห์ของผู้อ่าน เพื่อให้เกิดสังคมที่รักการเรียนรู้ เรามีแนวคิดเพิ่มเติมในอนาคต เพื่อตอบโจทย์การสร้างชุมชนรักการอ่าน 2 โครงการ คือ โครงการอ่านเท่ และโครงการพื้อสาประจำชุมชน

โครงการอ่านเท่ เป็นการหาแนวทางที่จะทำให้ผู้คนรู้สึกว่าการอ่านเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิต อ่านแล้วนำไปรอดคนได้ มี Read Idol, Read Fair, Read Talk, Read Fun Run Fair เพื่อกระตุ้นการอ่านโดยมีบุคคลที่มีชื่อเสียงมาช่วยสร้างวัฒนธรรมการอ่าน และทำให้เกิดนักอ่านรุ่นใหม่ๆ ขึ้นมา

โครงการพื้อสาประจำชุมชน เป็นโครงการที่ได้แนวคิดมาจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ทำให้สาธารณสุขของไทยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเราได้เปลี่ยนจากภาคสาธารณสุขมาเป็นภาคสังคม ด้วยการสร้างคนไทยสายพันธุ์ใหม่ที่รักการเรียนรู้ รับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้ดี และใช้หนังสือมาเป็นตัวช่วยในการสร้างคนไทยสายพันธุ์ใหม่ ทั้งจากโครงการ 1 อ่านล้านต้น โครงการอ่านเท่ โดยมีพื้อสาประจำชุมชนไปคุยกับภาครัฐให้มาเป็นบุคลากรในการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดคนไทยสายพันธุ์ใหม่ขึ้นมา และเกิดการจ้างงานในชุมชนประกอบกับเกิดระบบการพัฒนาคนไทยในทุกอณูของพื้นที่ประเทศ

มาตรการเยียวยาอุตสาหกรรมหนังสือให้อยู่รอด

ช่วงวิกฤตโควิด สมาคมผู้จัดพิมพ์ฯ มีข้อเสนอแนะมาตรการดูแลเยียวยาอุตสาหกรรมหนังสือให้อยู่รอด และช่วยส่งเสริมการอ่าน กระตุ้นเศรษฐกิจ ด้วย 5 มาตรการที่ได้นำเสนอไปยังกระทรวงการคลัง คือ

1. ช้อปหนังสือ ช่วยชาติ

เป็นการเพิ่มเติมจากมาตรการลดหย่อนเดิม ที่ซื้อหนังสือแล้วนำไปหักลดหย่อนภาษีบุคคลธรรมดาที่ 15,000 บาท ขยายเป็น 30,000 บาท โดยให้ลดหย่อนได้ 3 เท่า กระตุ้นการใช้จ่ายให้ซื้อหนังสือเพื่อพัฒนาตนเองและเพื่อบริจาค ทั้งเสนอครอบคลุมลดหย่อนทั้งส่วนบุคคลและองค์กรนิติบุคคล และเสนอให้ครอบคลุมไม่เพียงการบริจาค โรงเรียน แต่หมายรวมถึงห้องสมุดชุมชนต่างๆ ด้วย เพื่อทำให้เกิดการหมุนเวียนเงินในธุรกิจหนังสือ

2. บูรณะหรือสร้างห้องสมุดชุมชน

ด้วยผู้คนเดินทางกลับบ้านเกิด คนตกงาน บัณฑิตใหม่หางานทำไม่ได้ ต้องทำให้ชุมชนมีแหล่งเรียนรู้ โดยให้มีบช้อหนังสือเข้าห้องสมุดชุมชน หมู่บ้าน และสถาบันการศึกษา จัดวงเงินเพื่อกระตุ้นการซื้อหนังสือขององค์กรภาครัฐ ช่วยเหลือผู้ผลิตหนังสือระบายสินค้าให้เกิดสภาพคล่อง และผู้รับหนังสือเองได้มีแหล่งอาหารสมอง ทำให้เกิด “การอ่าน” กับคนไทยทุกระดับ รวมทั้งพัฒนาเสริมสร้างองค์ความรู้ทั้งในชุมชน หมู่บ้าน และสถาบันการศึกษา

3. กองทุนหนังสือ

หนังสือนับเป็นสินค้าสร้างวัฒนธรรมของชาติ การดูแลด้วยกองทุนหนังสือก็เพื่อช่วยเหลือด้านเงินทุน สภาพคล่อง และปรับโมเดลธุรกิจทางหนึ่ง และด้านการพัฒนาบุคลากรในระบบอีกทางหนึ่งให้สร้างสรรค์ผลงานที่หลากหลาย ได้คุณภาพ ซึ่งจะเป็นการสร้างโอกาสและเพิ่มช่องทางในการดำเนินธุรกิจหนังสือ และปรับเปลี่ยนโมเดลธุรกิจตามพฤติกรรมผู้อ่านและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง

4. National Online Book Platform

สร้างแพลตฟอร์มหนังสือออนไลน์แห่งชาติ เพื่อให้เป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการซื้อขายหนังสือออนไลน์ ทั้งหนังสือเล่มและ E-Book หรือ Audio Book

5. Copyright Collective Management

เพื่อปกป้องผู้สร้างสรรค์ที่จรรโลงสังคมต่อไปได้อย่างเข้มแข็ง ให้จัดตั้ง Copyright Collective Management การจัดการเก็บค่าลิขสิทธิ์การใช้ซ้ำ (Secondary Rights) เช่นการนำหนังสือไปถ่ายเอกสาร เพื่อสร้างรายได้จากการอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์

ทั้งหมดนี้คือสิ่งที่สมาคมผู้จัดพิมพ์และผู้จำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย พยายามผลักดันเพื่อให้ธุรกิจสิ่งพิมพ์ผ่านพ้นทุกวิกฤตที่กำลังเผชิญอยู่ แต่การที่วิกฤตจะผ่านพ้นไปได้นั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงภาครัฐและประชาชนทุกคน เพื่อให้อุตสาหกรรมหนังสือเดินไปพร้อมกันประเทศไทยอย่างยั่งยืน เป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาคนไทยให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ “เราจะเดินต่อไปข้างหน้าไม่ว่าโควิดจะทำให้เกิด New Normal อย่างไรก็ตาม แต่ New Normal ที่จะทำให้เราไปได้อย่างราบรื่น อยู่ที่ความรัก ความสามัคคี และความร่วมมือแรงร่วมใจของทุกคน”

ที่มา <https://www.tkpark.or.th/tha/home>

